

УДК 343.98

**Викладач кафедри криміналістики та
судової експертології Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Є.В. Зозуля**

**Про деякі особливості особи правопорушника, що вчинює
примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових
зобов'язань у складі організованої групи.**

Розглядаючи такий елемент криміналістичної характеристики примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань як особа злочинця, на нашу думку, слід відрізнити по-перше: правопорушник який скоїв злочин самостійно (як правило це вигодо набувач (кредитор));

по-друге: організоване злочинне угруповання яке діє в інтересах кредитора (на замовлення), в такому випадку доцільно розглядати особу, як комплексне явище яке сформоване учасниками цієї групи. Складність у встановленні осіб, у цьому випадку, полягає у відсутності на первинному етапі розслідування даних, що характеризують цих осіб. У слідчій практиці, як правило, використовується досвід розкриття і розслідування аналогічних злочинів. Слідчий, що раніше розслідував злочини певної категорії, в уяві собі визначає «портрет» правопорушника.

Пошук особи, що скоїла злочин, по запропонованим теоретичним дослідженнями інформаційним моделям (портретах), має позитивний результат, проте, в практичній діяльності майже не використовується. Це відбувається через незнання змісту даного питання і складності у створенні

таких інформаційних моделей, які б повністю відповідали вимогам слідчо-пошукової діяльності і мали високий коефіцієнт практичного застосування.

Встановлення даних, що характеризують особу, є однією з обставин, що входять в предмет доказування у кримінальному провадженні (п. 4 ст. 91 КПК України). Дослідженню підлягають: вина, осудність, мотиви, цілі, способи злочинної поведінки, особисті якості, пом'якшуючі і обтяжливі вини обставини.

Важлива увага питанню встановлення і аналізу даних, що характеризують особу правопорушника викликано тим, що ці відомості дозволяють і сприяють:

- висуненню версій про особу, що скоїла злочин;
- створенню уявної моделі правопорушника, щоб визначити шляхи його пошуку;
- плануванню розслідування;
- отриманню позитивних результатів оперативно - розшукової діяльності;
- вибору тактики проведення окремих слідчих дій і в цілому поведінки слідчого при розслідуванні;
- з'ясуванню ролі підозрюваного в здійсненні злочину;
- досягненню необхідного психологічного контакту з підозрюваним;
- встановленню мотивів, цілей здійснення злочину;
- прогнозуванню поведінки особи на різних етапах слідства і при розгляді кримінального провадження в суді;
- удосконалювати тактику і методику розслідування;
- встановленню причин і умов, сприяючих скоєнню злочину.

Для характеристики особи, при створенні методики розслідування примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, доцільно використовувати наступні ознаки:

- соціально-демографічні;
- кримінально-правові;
- етичні якості;

- фізичні і психологічні особливості;
- стать, вік;
- наявність або відсутність судимості;
- фізичні і психічні відхилення;
- місце, час, спосіб, мотив;
- характер залишених слідів:
- способи приховування злочину і слідів.
- характер постзлочинної діяльності

Специфіка даних, які характеризують особу, що примусила до виконання чи невиконання цивільно-правового зобов'язання, визначається самим складом, способами здійснення вказаного злочину, особливостями зв'язків, стосунків з потерпілим та ін. В більшості випадків особа правопорушника, для даної категорії злочинів, спочатку відома або ж вимагає незначних зусиль для встановлення.

Вказані дані (демографічні, соціальні, кримінально-правові та ін.), які застосовуються при формуванні методик розслідування окремих видів злочинів, можуть бути включені в характеристику даного елемента криміналістичної характеристики при розгляді поведінки особи, що вчинила примушування в складі організованої групи.

Саме в злочинній поведінці, у взаємозв'язку з іншими елементами криміналістичної характеристики, відображаються всі значущі для розслідування дані. Розгляд особи правопорушника з погляду на його поведінку (злочинну та іншу) має перевагу у тому, що дозволяє створити типові схеми, моделі поведінки особи, що скоює примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань. Це сприяє глибшому дослідженню даної проблеми, на відміну від характеристик по вікових, статевих, психологічних і інших особливостях.

Джерелами відомостей про особу правопорушника можуть виступати:

- обстановка здійснення примушування;
- спосіб здійснення;

- злочинний результат, що наступив;
- використані в процесі скоєння примушування предмети, знаряддя, засоби;
- свідчення потерпілого, свідків, підозрюваного, обвинуваченого;
- мотив здійснення злочину;
- поведінка злочинця до, в момент і після скоєння злочину;
- способи приховування слідів і протидії слідству і суду.

Таким чином бачиться необхідність більш детального вивчення особи правопорушника в рамках криміналістичної характеристики примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань, вчинених організованими групами.